

Industriální topografie /Kulturní klastry/ Česko–Evropa

konverze industriálních areálů na kulturní a společenské klastry

Je třeba politikům, investorům a odborné i laické veřejnosti představit, jak lze skloubit starší kulturní a průmyslovou historii s aktuálními architektonickými a uměleckými projevy. Vytvořit nové povědomí o místě, umění a kulturní historii v kontextu udržitelné architektury.

„Konverze průmyslového dědictví představuje značný rozvojový potenciál – od možností nového využití (konverze) osobitých industriálních staveb pro současné aktivity až po objevování alternativních cílů trávení volného času. Industriální turistika dnes v celé Evropě získává na popularitě, nabízí poznání místní historie v podobě památek průmyslového dědictví, ale také přitažlivé zážitky a dobrodružství z objevování. Je originální příležitostí popularizace a propagace regionů“. (zdroj: www.vcpd.cvut.cz/industrialni-topografie-cr)

Doba postindustriální, kterou lze nazvat i dobou neomezených turistických zážitků silně ovlivnila i celosvětový diskurz týkající se transformace bývalých či stávajících brownfieldů různé typologie od malé manufaktury po obrovské krajinné celky zatížené ekologickou stopou po těžbě surovin pro industriální průmysl. Debatu o zachování průmyslové historické stopy je třeba vnímat v několika úrovních, které se mohou, ale také nemusí prolínat. Důležitá je míra a měřítko a samozřejmě záměr investora ve střednědobém a dlouhodobém horizontu. To se týká i kulturního a kreativního sektoru, který je již po několik desetiletí motorem těchto aktivit.

Významným aspektem je urbanistické a ekonomické hledisko. Bývalé tovární komplexy vyrůstaly na okrajích tehdejších historických sídel, dotýkaly se nové zástavby, jež vznikala zrušením či prolomením hradeb, vytvářely koordinovaně, ale někdy i chaoticky novou strukturu průmyslových center.

Následné hromadné ukončování provozů od sedmdesátých let minulého století v demokratické Evropě a od devadesátých let v bývalém sovětském bloku nastolilo mnoho otázek, jak s touto stopou průmyslové revoluce naložit co nejkomplexněji. Lze říct, že každé desetiletí přináší jistou proměnu hlavních záměrů, a to i na základě ekonomické a sociální poptávky, jež se liší v různých částech Evropy v závislosti na strategii regionů a měst. Záleží však i na míře odvahy investorů či výši podpory různých evropských či lokálních investičních pobídek. Industriální a umělecká turistika je přínosná pro obnovu méně ekonomicky soběstačných regionů či městských částí některých evropských měst, zatížených původní průmyslovou výrobou. Základní nosné pilíře využití zůstávají samozřejmě stejné – rezidenční bydlení, kancelářské prostory, prostory pro gastronomické zážitky, sportovní a wellness zařízení, komunitní centra, startupy, kreativní centra, muzea a galerie.

Industriální chrámy ve srovnání s klasickou „white cube“ nabízejí specifickou estetiku a kontext pro historické, moderní a především současné umění. Umožňují odvážné a kreativní scénografické manipulace s obrazem vystaveného díla i v monumentálním měřítku. To je příklad turbinové haly v Tate Modern v Londýně, Hangáru Pirelli v milánské Bicocce nebo galerie EPo1 v Trutnově.

Lze říci, že kulturní a kreativní sektor je iniciátorem těchto proměn, je přitažlivý pro střední vrstvu a především pro mladou generaci. Je to marketingový nástroj pro investici ať v poloze komplexních transformací, či pouze „hipsterské estetiky“, vyčištění a zavedení nezbytné infrastruktury pro kulturní a společenský provoz. Přináší nové výzvy i alternativní nabídku pro všechny vrstvy obyvatelstva.

Je velmi důležité, že projekty transformace industriální architektury získávají i mezinárodní odbornou prestiž. Gare Maritime v Bruselu bylo vybráno mezi finalisty prestižní Ceny Miese van der Rohe v roce 2022, PLATO Ostrava v roce 2024.

Tento mezinárodní projekt, podpořený Fondy EHP a Norska, navazuje na dlouhodobou strategii spolku ARCHITECTURA při hledání východisek využití současné architektury jako významného faktoru při zachování kvality exponované městské krajiny nebo veřejného prostoru. Navazuje na projekty týkající se ekologické architektury a zapojení umění do zkvalitnění veřejného prostoru, které byly v minulosti připraveny také ve spolupráci s mezinárodními partnery. Tématu konverzí industriální architektury se spolek věnuje od roku 2010 díky spolupráci s Výzkumným centrem průmyslového dědictví FA ČVUT v Praze (společná realizace několika výstav, jež byly představeny jak v ČR, tak i v zahraničí). V současnosti realizuje spolek ARCHITECTURA v rámci programu NAKI III projekt Novostavby v historickém prostředí ve spolupráci s Národním památkovým ústavem a Univerzitou Karlovou.

výstava/

termín – 18. 6. – 25. 8. 2024

prostor – Praha, Nákladové nádraží Žižkov/historická budova

kurátor/ Dan Merta

konference/

termín – 18.6.2024

prostor – Praha, Nákladové nádraží Žižkov/historická budova

řečníci/

Pavel Dobeš – místostarosta Městské části Praha 3

Petr Hlaváček – náměstek primátora hlavního města Prahy

Michiel Riedijk – principal, Neutelings Riedijk Architects/NL

Steve Christer – principal, Studio Granda/IS

Jan Zikmund – ředitel, Výzkumné centrum průmyslového dědictví FA ČVUT v Praze

Dagur Eggertsson – principal, Rintala Eggertsson Architects/NO

Marek Pokorný – ředitel, Plato Ostrava

Martin Strakoš – historik architektury, Národní památkový ústav, Ostrava

publikace/

eseje/

Dan Merta, ředitel z. s. Architectura

Grete Swensen, etnoložka, Norský institut pro výzkum kulturního dědictví

Benjamin Fagner, historik architektury, zakladatel VCPD FA ČVUT v Praze

Martin Strakoš, historik architektury, Národní památkový ústav

Petr Kropp, hlavní architekt města Košice

pořadatel/

Architectura, z.s., www.architectura.cz

ve spolupráci/

Fakulta umění a architektury TU Liberec

Výzkumné centrum průmyslového dědictví FA ČVUT v Praze

za podpory/

Fondy EHP a Norska, Hlavní město Praha, Státní fond kultury, Nadace české architektury, Velvyslanectví Nizozemí, Egoé, EPO1, Zlínský kraj, Kolektory, Jabloneček

seznam projektů/

Prezentované příklady kulturních klastrů vzniklých konverzí:

Praha

Holešovická tržnice, Kunsthalle Praha, La Fabrika, Fórum Karlín, Centrum současného umění DOX, Pragovka Art District

ČR

Dolní oblast Vítkovice, 14|15 Baťův institut, Automatické mlýny Pardubice, DEPO2015, Uhelný mlýn a Kotelna v Libčicích nad Vltavou, EPo1, Brillovka, Wannieck Gallery, Pole designu Bílovice, The Distillery, PLATO Ostrava, Moving Station Plzeň, Areál Procházkovy továrny v Humpolci, Areál Jabloneček, Centrum stavitelského dědictví Plasy

Norsko

Kistefos Museum, areál Papirbredden v Drammen, Rockheim Museum, oblast podél řeky Akeru v Oslu, Kaviar Gallery, Kunstsilo Kristiansand, Bomuldsfabriken Kunsthall Arendaal

Island

Reykjavik Art Museum Hafnarhús, Marshall House

Evropa

Areál Pfefferberg Berlín, Matadero Madrid, Tour and Taxis (Gare Maritime) Brusel, Tate Modern London, Maritime Museum of Denmark, Kasárne/Kulturpark Košice, Tabačka Košice, Zollverein, Fondazione Prada Milano, Museum de Pont Tilburg, Muzeum Śląskie w Katowicach